

Oxidace a redukce

© Biochemický ústav LF MU (E.T.) 2008

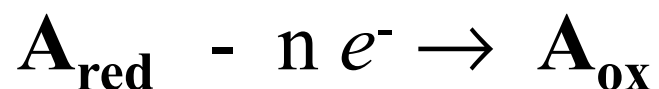
Význam oxidačně-redukčních reakcí

Oxidačně-redukční (redoxní) reakce jsou součástí našeho každodenního života

- metabolismus živin
- fotosyntéza
- buněčná respirace
- spalování paliv
- koroze kovů ad.

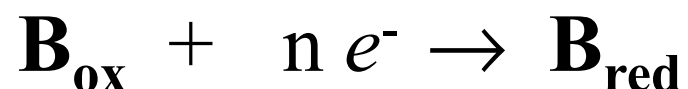
Definice

Oxidace

Při oxidaci látka odevzdává elektrony

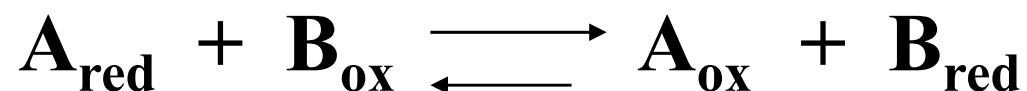
Redukce

Při redukci látka elektrony přijímá

**Oba děje probíhají
vždy současně**

Oxidoredukční děj

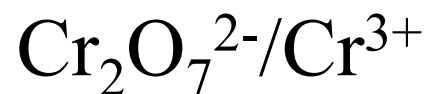
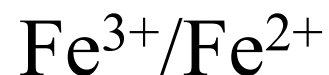
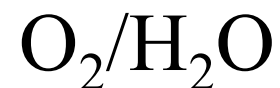
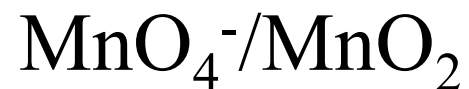

$\mathbf{A}_{\text{ox}}/\mathbf{A}_{\text{red}}$ $\mathbf{B}_{\text{ox}}/\mathbf{B}_{\text{red}}$ redoxní páry

(srovnejte s acidobazickými ději – konjugované páry)

Složky redoxního páru se mohou lišit nejen počtem elektronů, ale i počtem atomů vodíku, kyslíku příp. jiných prvků

Příklady redoxních párů

pyruvát/laktát

chinon/difenol

disulfid/thiol

aldehyd/alkohol

Jak poznáme, zda reakce je oxidačně redukční?

Při oxidoredukční reakci se mění oxidační číslo prvku

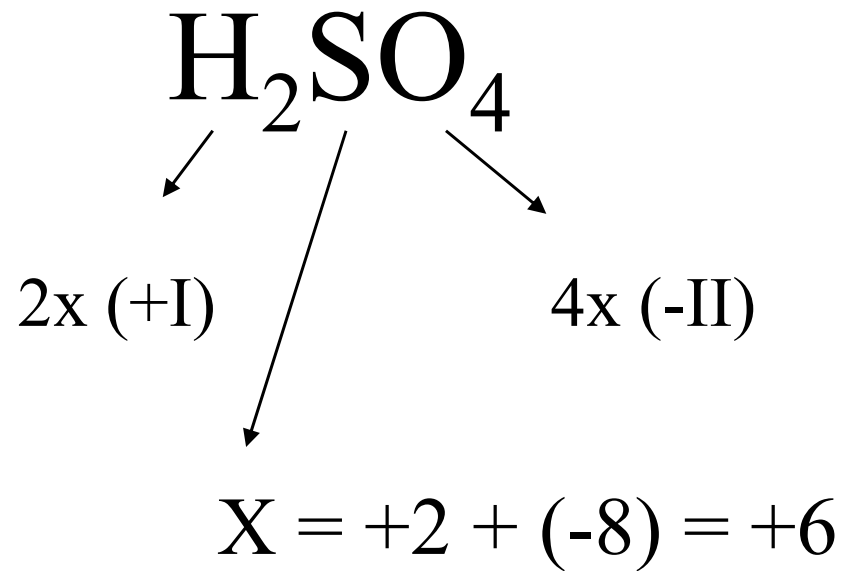
Oxidační číslo

- elektrický náboj, který by atom získal, kdybychom elektrony každé vazby vycházející z tohoto atomu přidělili atomu elektronegativnějším

Pravidla pro určování oxidačních čísel

- volný atom, nebo atom v molekule prvku (např. Cu, O₂, P₄) má oxidační číslo 0 a vazba mezi atomy téhož druhu nepřispívá k oxidačnímu číslu
- oxidační číslo jakéhokoliv jednoatomového iontu se rovná jeho náboji (např. Fe³⁺ má oxidační číslo +III)
- některé prvky mají ve všech nebo ve většině sloučenin stejná oxidační čísla:
  - vodík má oxidační číslo +I, pouze v hydridech kovů je H^{-I},
  - kyslík má ox. číslo -II, jen v peroxidech je O^{-I},
  - u alkalických kovů je ox. číslo vždy +I,
  - u kovů alk.zemin +II

Oxidační číslo síry v kyselině sírové

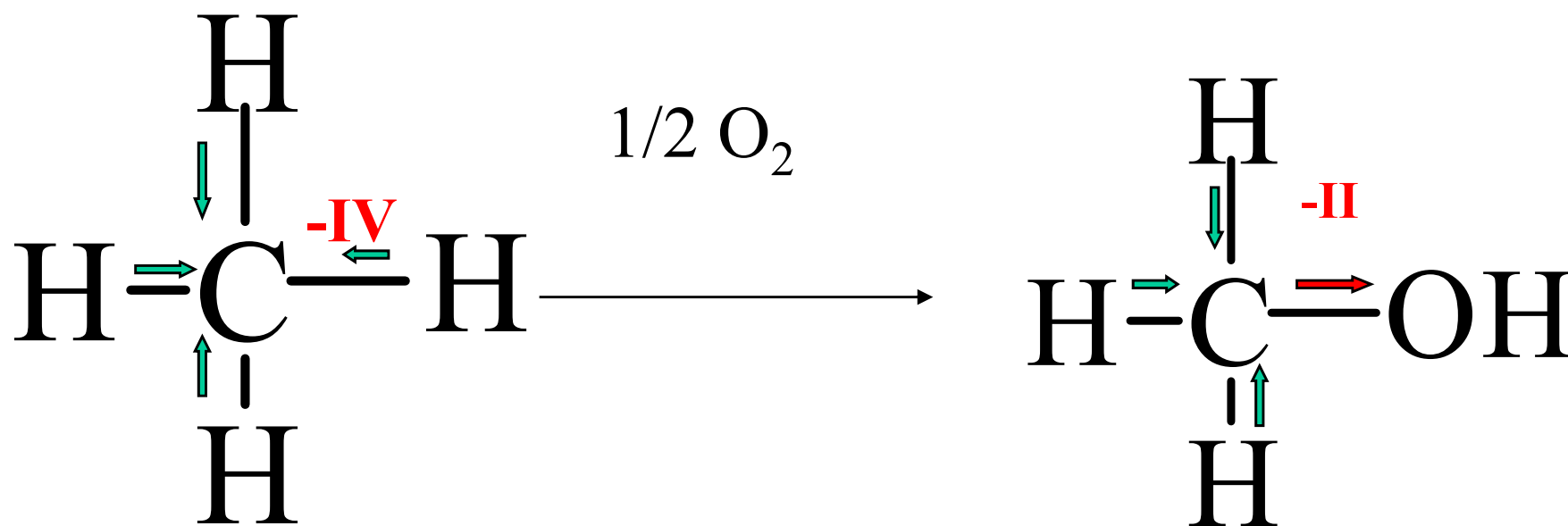

Oxidační čísla dusíku ve sloučeninách

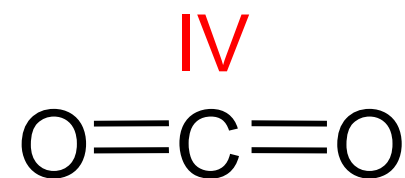
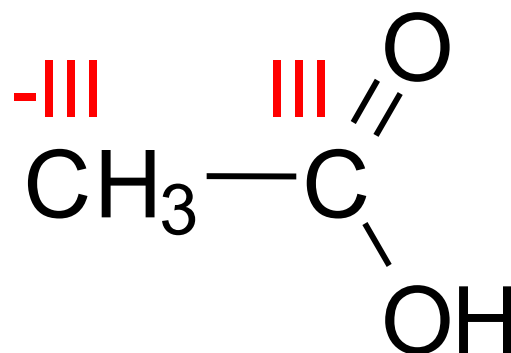
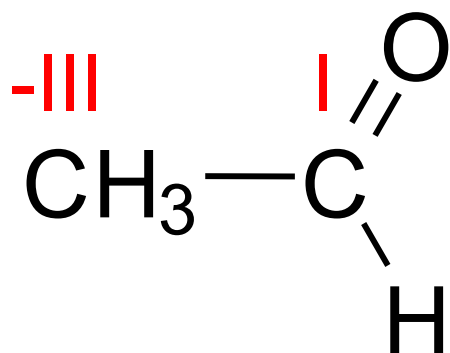
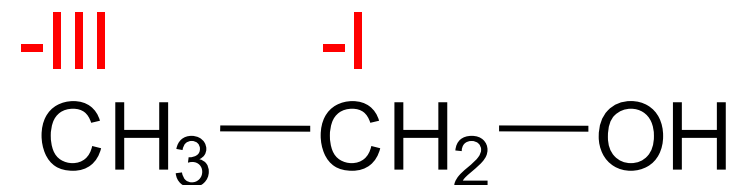
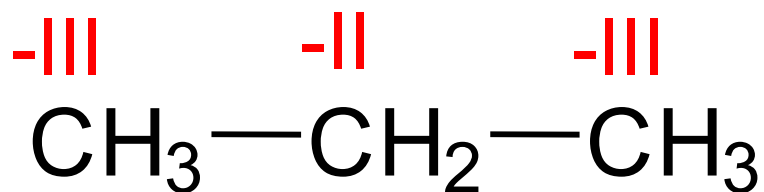
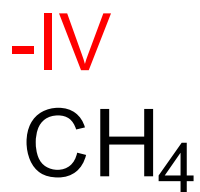

Ox. čísla uhlíku při reakci methanu s kyslíkem

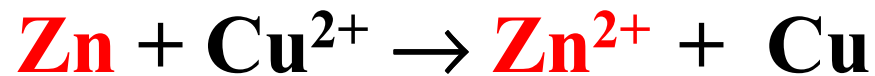
Při přeměně uhlovodíku na alkohol dochází ke zvýšení oxidačního čísla uhlíkového atomu – jedná se o oxidaci

Oxidační čísla uhlíku ve sloučeninách

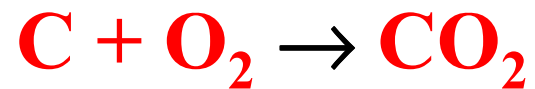

Typy oxidačních reakcí

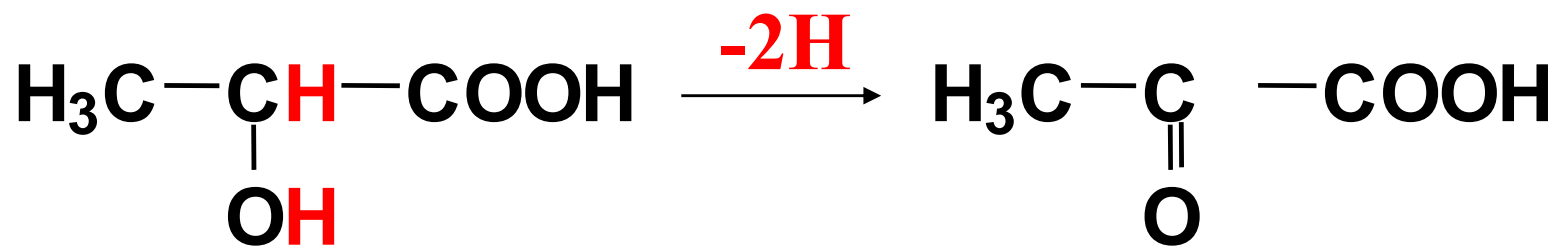
- ztráta elektronu

- navázání kyslíku (oxygenace)

- odštěpení 2H (dehydrogenace)

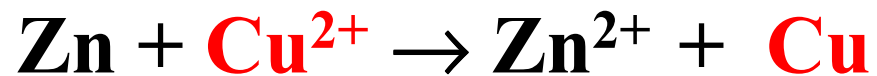

laktát

pyruvát

Typy redukčních reakcí

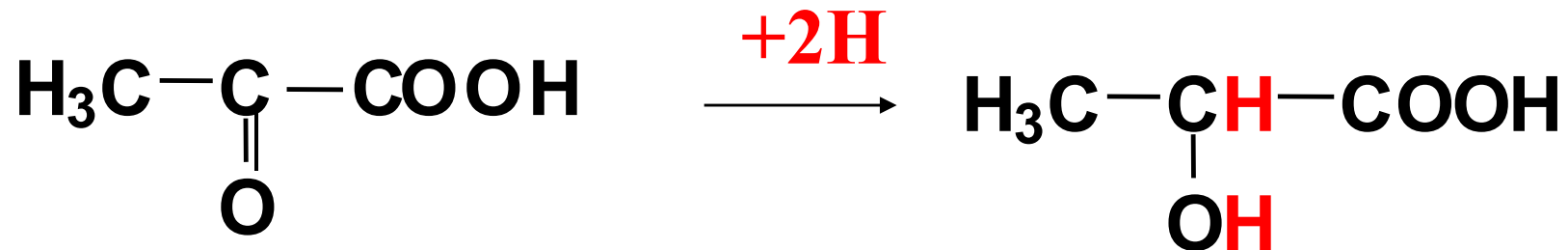
- dodání elektronu

- odštěpení kyslíku (deoxygenace)

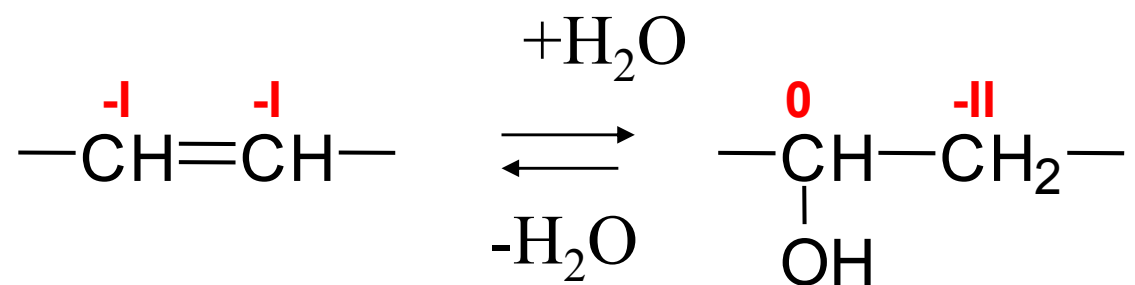
- navázání 2H (hydrogenace)

Pozor! Nezaměňujte pojmy

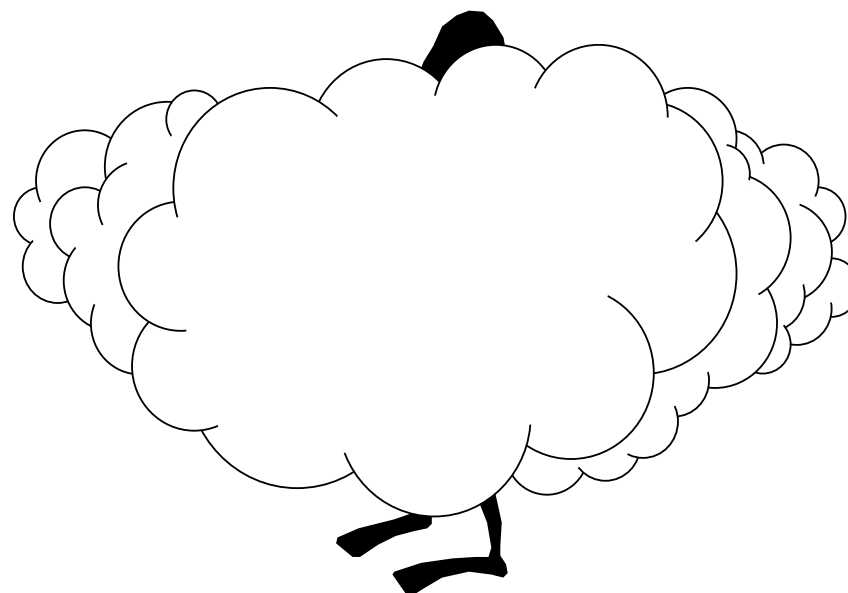
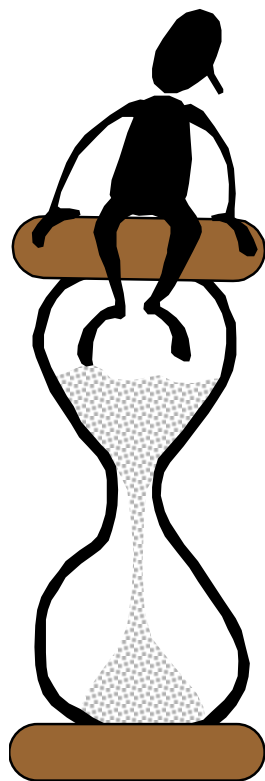
Hydrogenace x **hydratace**

Dehydrogenace x **dehydratace**

Hydratace a dehydratace nejsou redoxní reakce,
jeden C se zredukoval, druhý C oxidoval, ale součet
oxid. čísel je stejný

Předvídání průběhu oxidoredukčních reakcí

Ze zkušenosti známe, že některé látky působí jako oxidační činidla, jiné jako redukční činidla.

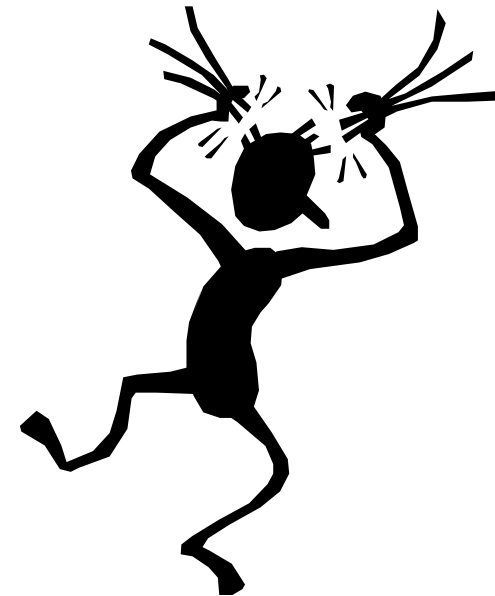
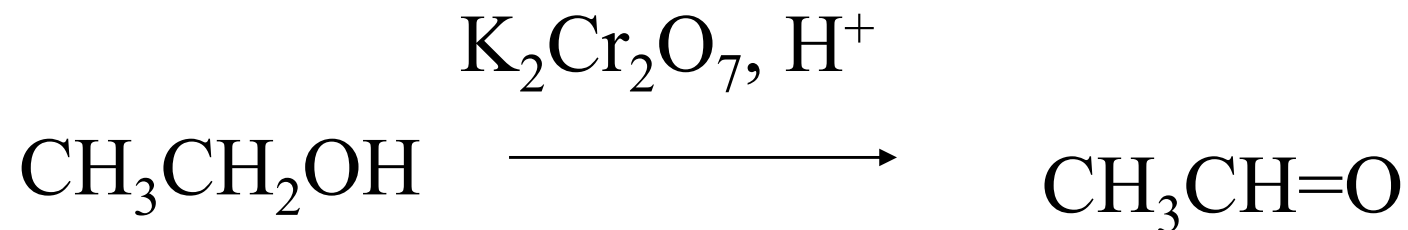
Oxidační činidla -

.....

Redukční činidla -

Ethanol lze oxidovat pomocí $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ na acetaldehyd

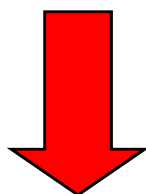

Lze ethanol oxidovat také peroxidem vodíku ?

Lze oxidovat acetaldehyd dichromanem na kys. octovou ?

Bude oxidace kompletní ?

Lze řešit se znalostí elektrodových (redoxních) potenciálů daných systémů

elektrodové potenciály vyjadřují schopnost
redukčního činidla ztrácet elektron

(nebo schopnost oxidačního činidla elektron přijímat)

(srovnejte s aciditou a bazicitou)

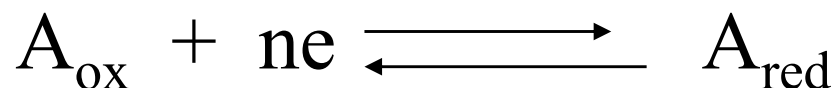
Standardní elektrodový potenciál E°

Definice:

Elektromotorická síla poločláneku složeného z oxidované i redukované formy redoxního páru za **standardního stavu** a v rovnováze se standardní vodíkovou elektrodou

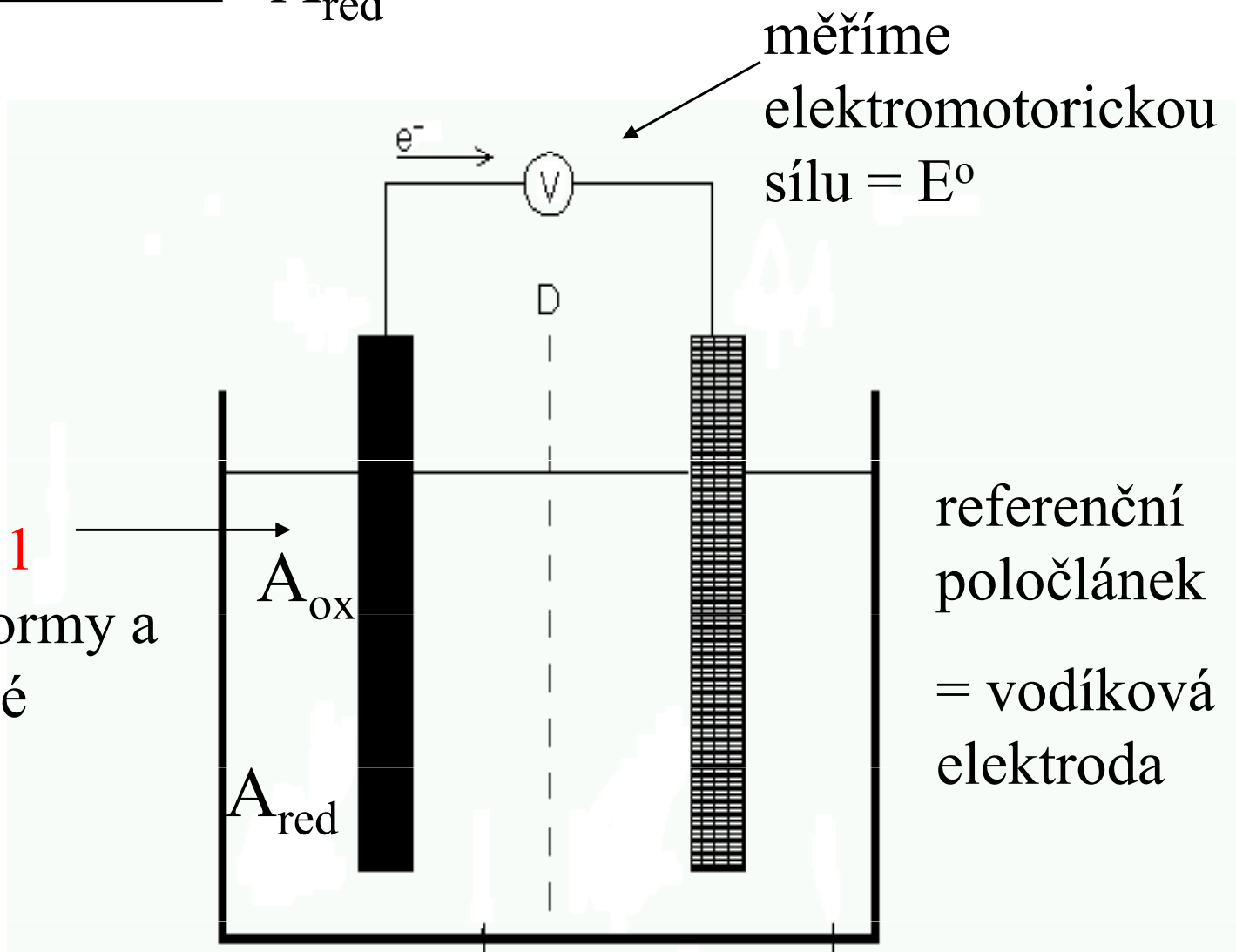
(standardní stav = **standardní teplota, tlak**, $c = 1 \text{ mmol/l}$, redukované i oxidované složky páru, $\text{pH} = 0$).

Standardní elektrodový potenciál E°

standardní
podmínky

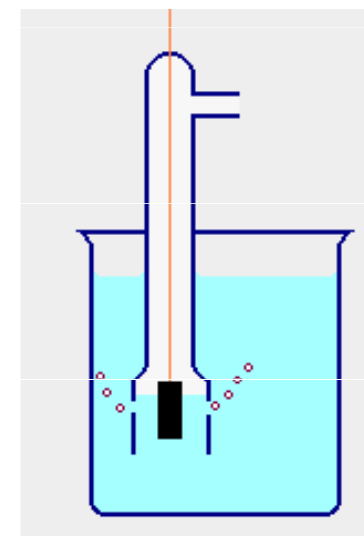
roztok obsahující **1 mol/l** oxidované formy a
1 mol/l redukované
formy

referenční
poločlánek
= vodíková
elektroda

Standardní vodíková elektroda

platinová elektroda pokrytá platinovou černí
zčásti ponořená do roztoku o jednotkové
aktivitě vodíkových iontů a z části
vyčnívající nad roztok do prostoru
vyplněného plynným vodíkem o tlaku 101,3
kPa.

V praxi jiné srovnávací elektrody - kalomelová,
argentchloridová

Zjištění E°

- měřením
- výpočtem z hodnot K , ΔG°

Hodnoty E° pro některé redoxní páry

Redoxní pár	E° (V)
$\text{K}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{K}$	-2,92
$\text{Ca}^{2+} + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{Ca}$	-2,87
$\text{Na}^+ + \text{e}^- \rightarrow \text{Na}$	-2,71
$\text{Al}^{3+} + 3 \text{e}^- \rightarrow \text{Al}$	-1,66
$\text{Zn}^{2+} + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{Zn}$	-0,76
$2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{H}_2$	0,00
$\text{Cu}^{2+} + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{Cu}$	0,34
$\text{I}_2 + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{I}^-$	0,54
$\text{Fe}^{3+} + \text{e}^- \rightarrow \text{Fe}^{2+}$	0,76
$\text{O}_2 + 4 \text{H}^+ + 4 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{H}_2\text{O}$	1,23
$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + 14 \text{H}^+ + 6 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{Cr}^{3+} + 7 \text{H}_2\text{O}$	1,33
$\text{Cl}_2 + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{Cl}^-$	1,36
$\text{MnO}_4^- + 8 \text{H}^+ + 5 \text{e}^- \rightarrow \text{Mn}^{2+} + 4 \text{H}_2\text{O}$	1,51
$\text{H}_2\text{O}_2 + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{H}_2\text{O}$	1,77

Co lze z tabulky redoxních párů odvodit:

- Silná redukční činidla - (látky s velkou tendencí odštěpovat elektrony) - mají záporné hodnoty potenciálu

redukčním činidlem je přitom redukovaná forma páru

- Silná oxidační činidla - (látky s velkou tendencí přijímat elektrony) - mají kladné hodnoty potenciálu

oxidačním činidlem je přitom oxidovaná forma páru

Př.: V tabulce na snímku 23 najděte nejúčinnější

a) oxidační činidlo

b) redukční činidlo

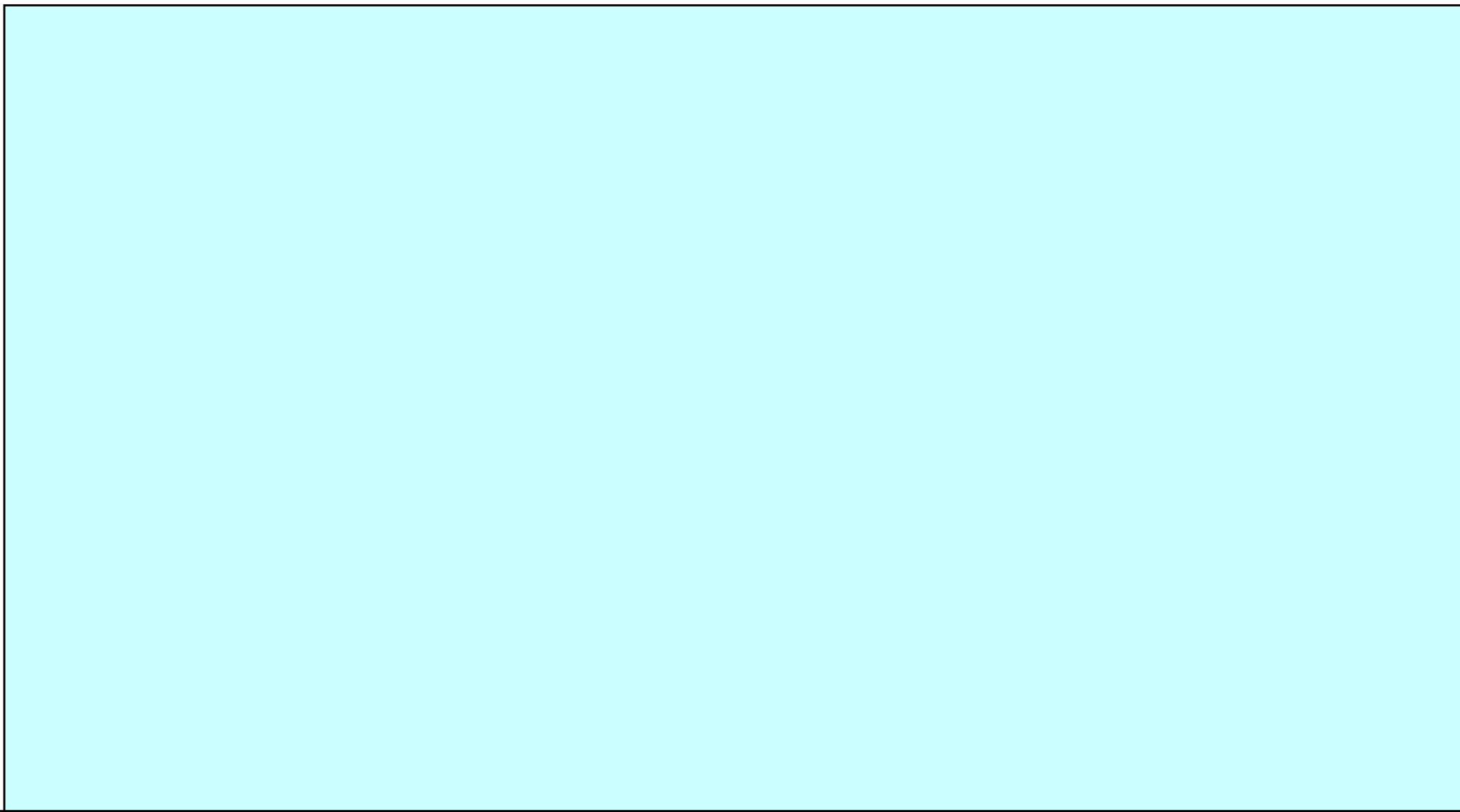

Srovnání dvou párů

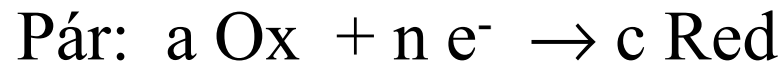
-redukována forma páru se zápornější hodnotou E° může za standardního stavu redukovat oxidovanou formu druhého páru s kladnější hodnotou E°

- liší-li se oba páry o více jak 400 mV, reakce je nevratná i za nestandardních koncentracích, je-li rozdíl mezi hodnotami E° menší, dochází ke vzniku rovnováhy ovlivnitelné koncentrací látek

Př.: V tabulce na snímku 23 naleznete všechny látky, které by mohly být za standardních podm.redukovány zinkem

Hodnoty redoxních potenciálů při koncentracích jiných než standardních (jednotkových)

Nernstova-Petersova rovnice

$$E = E^{\circ} + \frac{RT}{nF} \ln \frac{[\text{Ox}]^a}{[\text{Red}]^c}$$

elektrodotový potenciál
poločlanku za
nestandardního stavu

Faradayova
konstanta 96 500
C/mol

počet
přenášených
elektronů

aktuální koncentrace
oxidované [Ox] a
redukované [Red] formy

úprava vztahu

namísto $\ln x = 2,3 \log x$

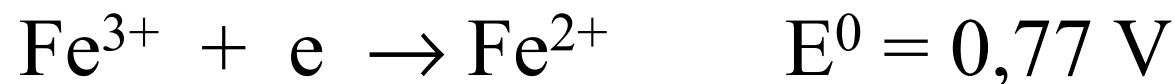
$$E = E^{\circ} + \frac{2,3RT}{nF} \log \frac{[\text{Ox}]^a}{[\text{Red}]^c}$$

T=25°C

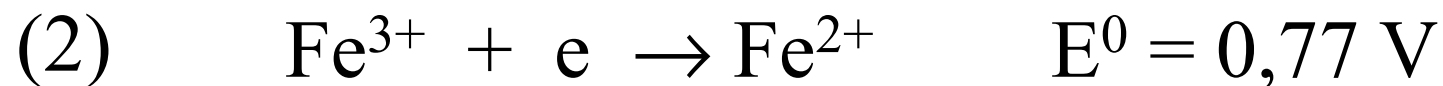
po vyčíslení R, při 295 K

$$E = E^{\circ} + \frac{0,061}{n} \log \frac{[\text{Ox}]^a}{[\text{Red}]^c}$$

Př.1: Jakou hodnotu redoxního potenciálu bude mít poločlánek obsahující železité a železnaté ionty v poměru koncentrací 2:1 ?

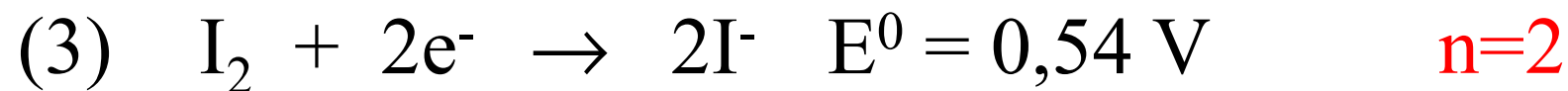

Př.2: Jakou hodnotu redoxního potenciálu bude mít poločlánek obsahující železité a železnaté ionty v poměru 1:2 ?

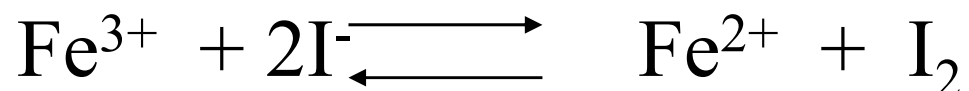

Př.3: Jakou hodnotu redoxního potenciálu bude mít poločlánek obsahující I_2 a jodidové ionty v poměru 2:1 ?

Pokuste se určit v jakém směru proběhne reakce

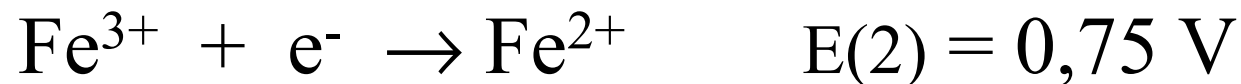
odpovídají-li poměry koncentrací redukovanych a oxidovaných forem obou párů příkladům 2 a 3

Aplikujeme stejnou úvahu jako na snímku 24

- redukována forma páru se zápornějším potenciálem může redukovat oxidovanou formu páru s kladnějším potenciálem

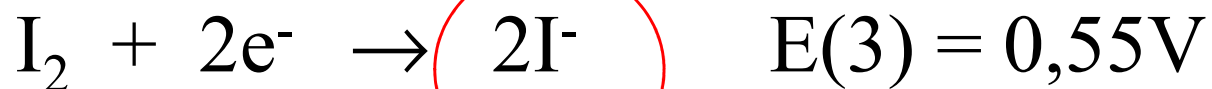
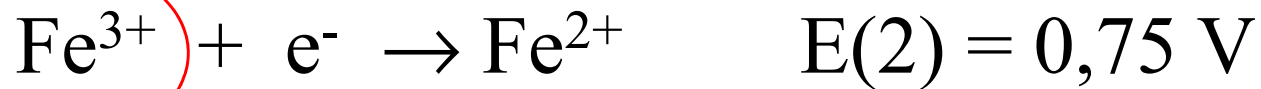
místo standardních redox potenciálů uvažujeme potenciály E_2 a E_3 vztažené k dané koncentraci:

V tomto páru bude Fe^{3+}
oxidační činidlo

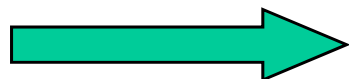
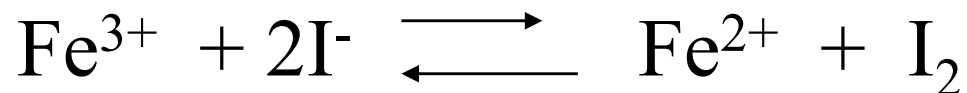

V tomto páru bude I^-
redukční činidlo

oxidační
čínidlo

redukční
čínidlo

Reakce proběhne v naznačeném směru

Průběh reakce

Uvedené hodnoty odpovídají stavu na počátku reakce

Mezi oběma redoxními páry existuje potenciálový rozdíl $\Delta E = E_2 - E_3$, který je hnací silou reakce.

Tendencí každé oxidoredukční reakce je, aby se vyrovnaly rozdíly potenciálů obou párů (poločlanků), k tomu dochází přesunem elektronů

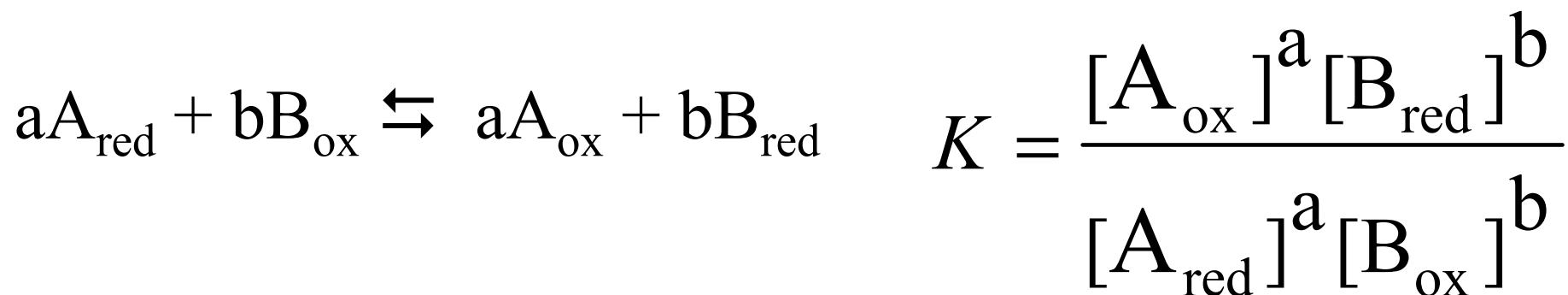
- **Jak dlouho bude reakce probíhat ?**

- **Kdy nastane rovnováha ?**

Vztah mezi rovnovážnou konstantou a E°

$$E_1 = E_1^{\circ} + \frac{RT}{nF} \ln \frac{[A_{\text{ox}}]^a}{[A_{\text{red}}]^a} \quad E_2 = E_2^{\circ} + \frac{RT}{nF} \ln \frac{[B_{\text{ox}}]^b}{[B_{\text{red}}]^b}$$

za rovnováhy $E_1 = E_2$

$$E_1^{\circ} + \frac{RT}{nF} \ln \frac{[A_{\text{ox}}]^a}{[A_{\text{red}}]^a} = E_2^{\circ} + \frac{RT}{nF} \ln \frac{[B_{\text{ox}}]^b}{[B_{\text{red}}]^b}$$

$$\Delta E^{\circ}$$
$$E_2^{\circ} - E_1^{\circ} = \frac{RT}{nF} \ln \frac{[A_{ox}]^a [B_{red}]^b}{[A_{red}]^a [B_{ox}]^b}$$

K

$$\ln K = \frac{nF}{RT} (E_2^{\circ} - E_1^{\circ})$$

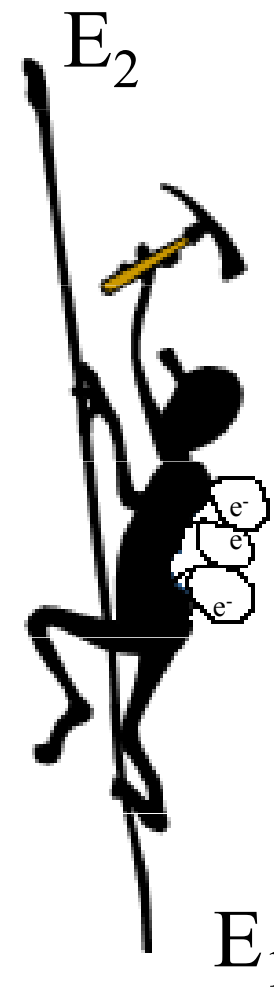
$$RT \ln K = nF \Delta E^{\circ}$$

Vztah mezi redoxním potenciálem a Gibbsovou energií

Při přenosu n molů elektronů přes potenciálový rozdíl ΔE koná systém práci

$$-\Delta G = nF(E_2 - E_1) = nF\Delta E \quad (\text{J}\cdot\text{mol}^{-1})$$

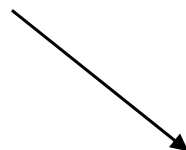

Oxidoredukčními ději se získává energie využitelná na práci

Průběh oxidoredukční reakce lze charakterizovat hodnotou ΔG , která je úměrná rozdílu redoxních potenciálů

Pro standardní stav

$$-\Delta G^{\circ} = nF(E_2^{\circ} - E_1^{\circ}) = nF\Delta E^{\circ}$$

Podle konvence je indexem 2 vždy označen potenciál redoxního páru s pozitivnější hodnotou

Elektrodové potenciály v biologických systémech

Elektrodové potenciály vztažené k pH=7, teplota 30 °C

Namísto hodnot E a $E^\circ \Rightarrow E', E^{\circ'}$

Změna hodnot o $-0,42$ V

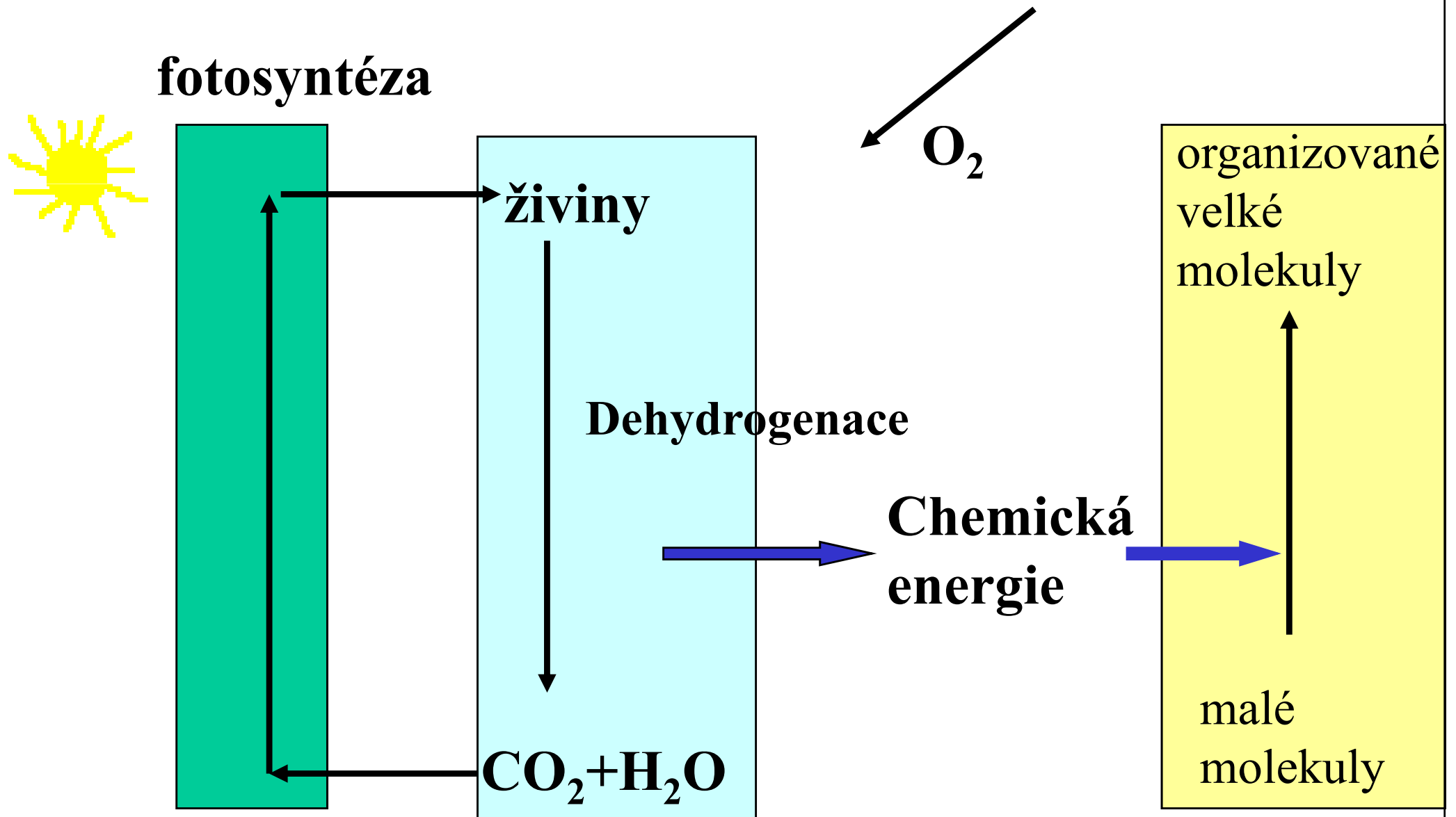
(Standardní potenciál vodíkové elektrody při pH = 7 vztažený na vodíkovou elektrodu při pH = 0 má hodnotu $-0,420$ V)

Oxidoredukce v biologických systémech

- Nejdůležitější oxidoredukční reakce probíhají při odbourání živin z potravy
- Oxidoredukční děje probíhají také při některých syntetických pochodech (syntéza mastných kyselin, cholesterolu)
- K oxidoredukcím patří i další reakce probíhající v buňkách (odbourání alkoholu, tvorba laktátu, hydroxylace substrátů ad.)

Většina oxidoredukcí v biologických systémech je enzymově katalyzována

Význam biologických oxidací pro získání energie

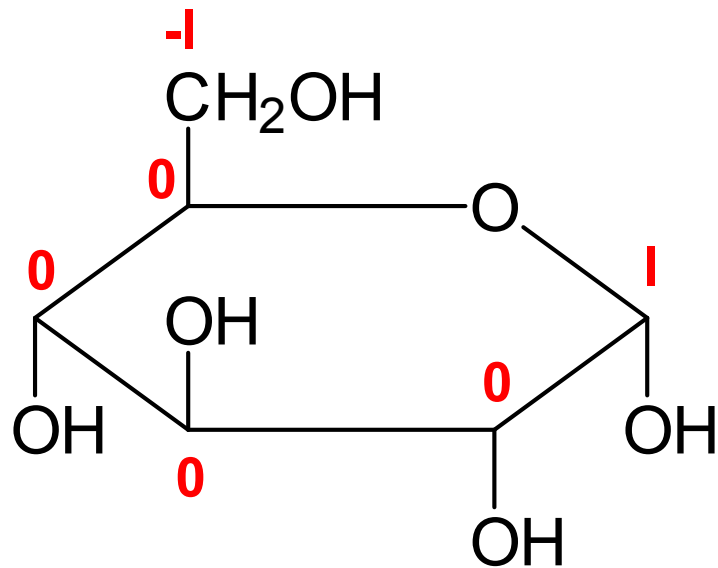

Jak se metabolismem živin získává energie ?

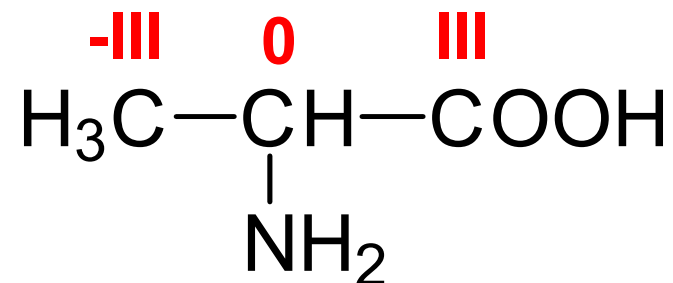
„spalování živin“

- živiny v potravě (lipidy a sacharidy, částečně proteiny) obsahují atomy uhlíku s nízkým oxidačním stupněm
- jsou postupně oxidovány na CO_2 a H_2O (dehydrogenace)
- odbourávání živin zahrnuje kromě oxidací i jiné typy reakcí – izomerizace, hydratace, dehydratace, fosforylace, štěpení ad.
- pro získání energie mají význam pouze dehydrogenační reakce.

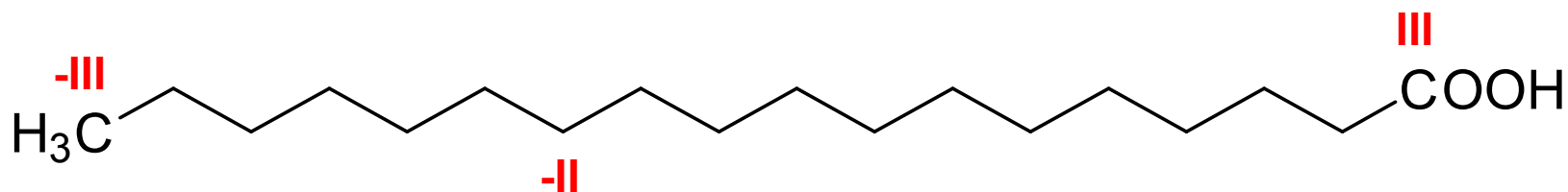
Oxidační čísla uhlíku v modelových živinách

Průměrné ox.č. C = 0,0

Průměrné ox.č. C = 0,0

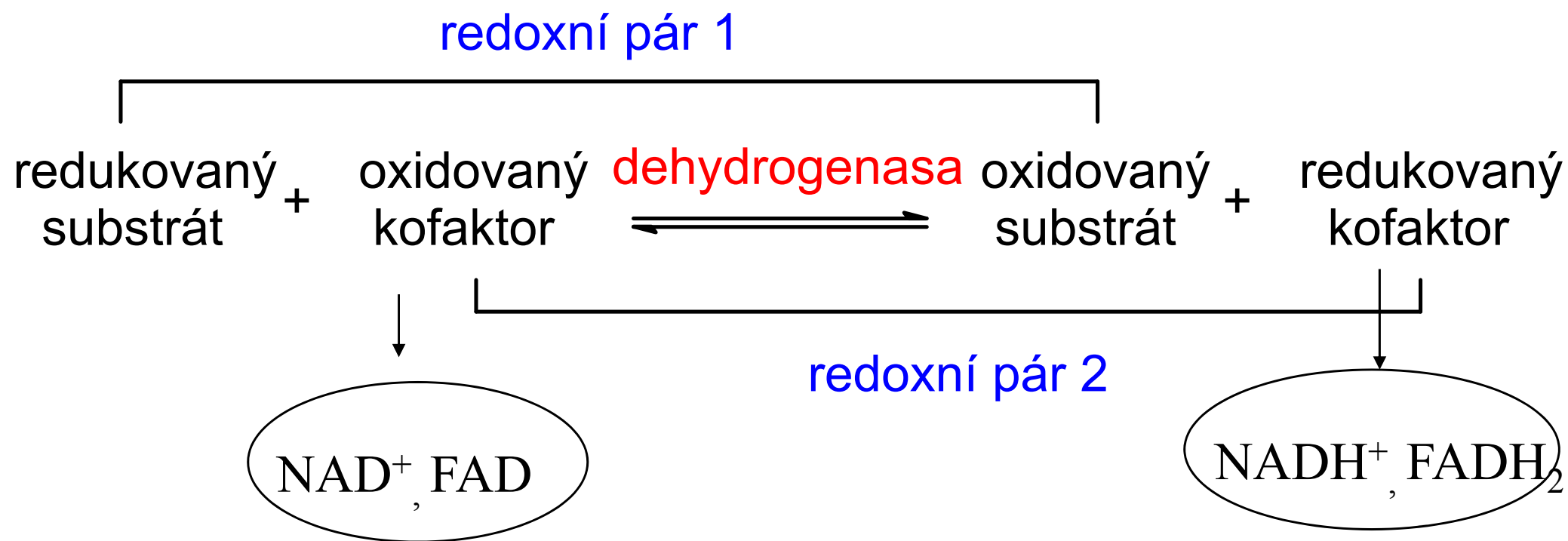
Průměrné ox.č. C = -1,8 $\Rightarrow$ uhlík je nejvíce redukovaný

Oxidace živin je katalyzována enzymy

- Oxidace se odehrávají formou dehydrogenací
- Vodík z dehydrogenačních reakcí se váže na kofaktory enzymů (nejčastěji NAD^+ a FAD)

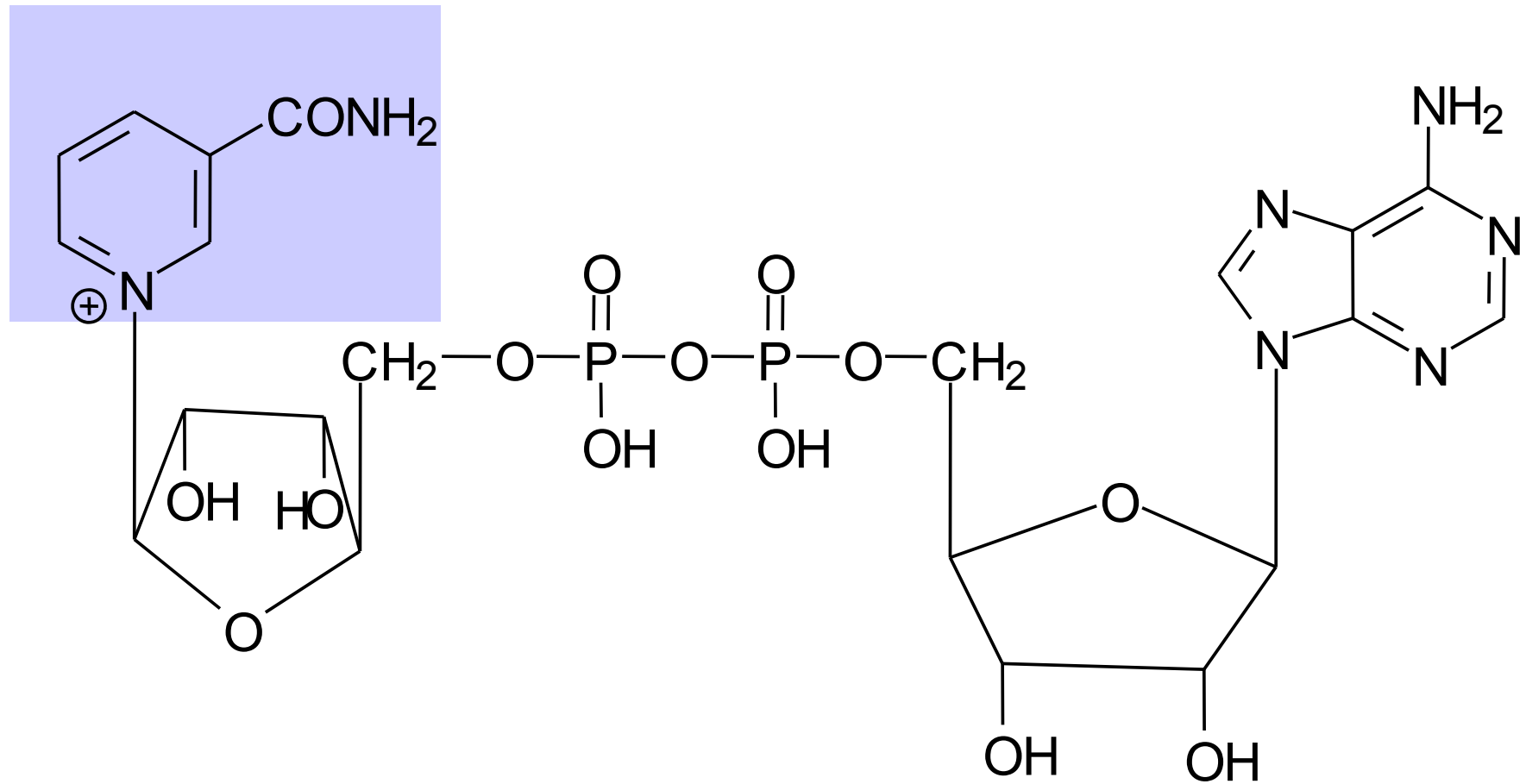

Obecné schéma enzymové dehydrogenace

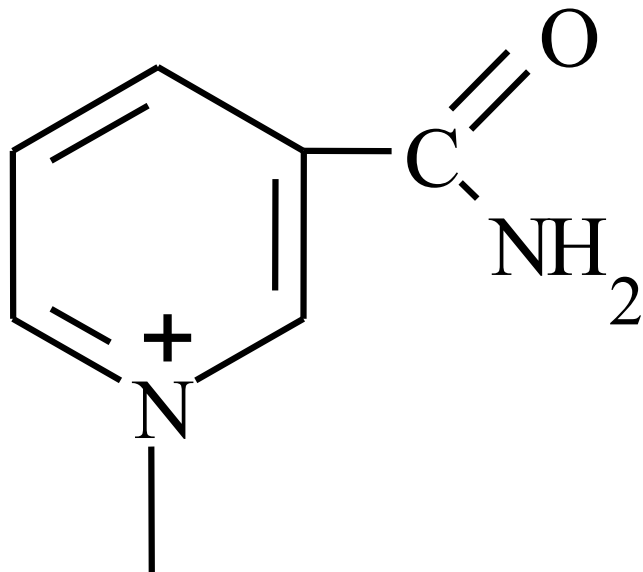

Kofaktory dehydrogenačních reakcí jsou nejčastěji NAD⁺ a FAD

NAD⁺ - nikotinamidadenindinukleotid

Oxidovaná forma NAD^+

ribosa

fosfát

fosfát

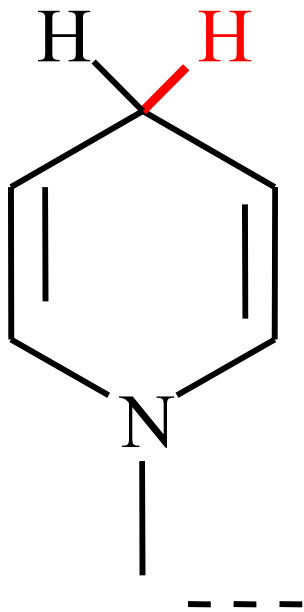
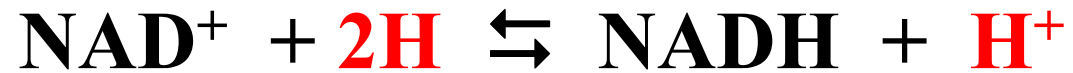

ribosa

adenin

Redukovaná forma - NADH

Na kofaktor se přenáší atom vodíku a elektron (hydridový anion), proton se uvolňuje do prostředí

Niacin, vit. B₃, vit.PP

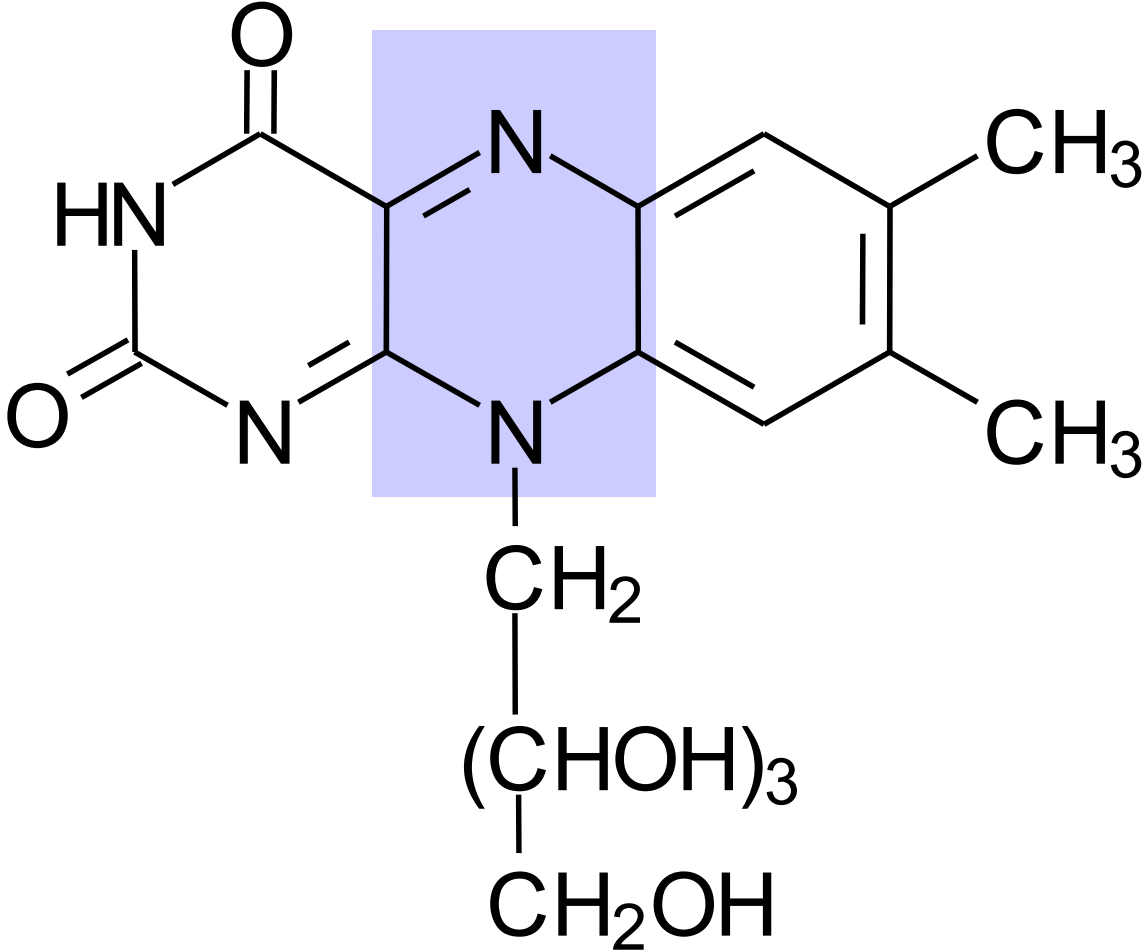
(směs nikotinamidu a kys. nikotinové)

Denní potřeba 13-20 mg

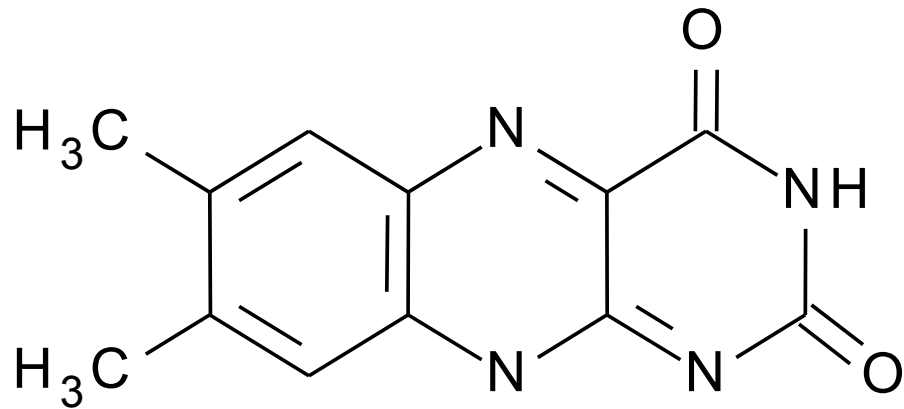
Nedostatek: pelagra

Zdroje: játra, maso, droždí

FAD - flavinadeninindinukleotid

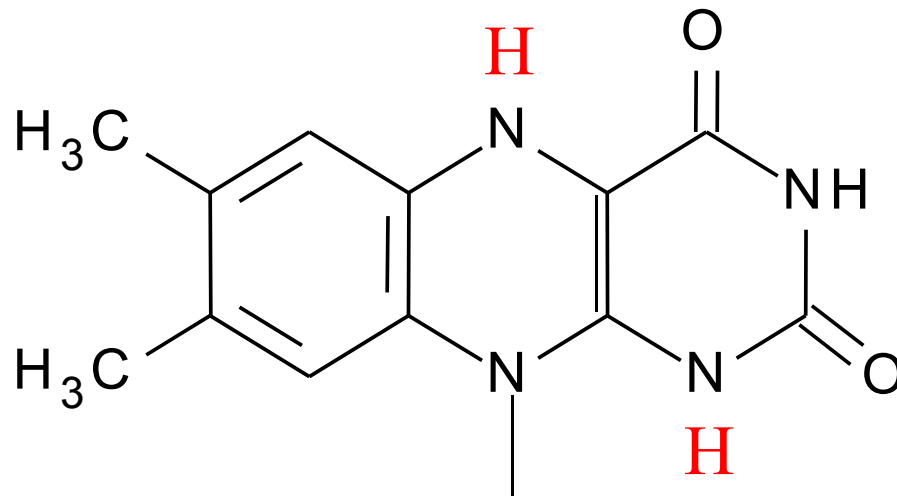
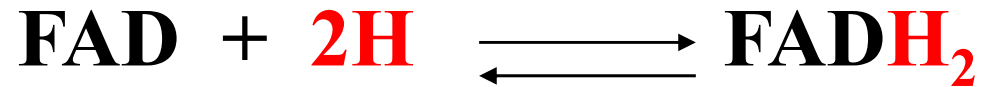

Oxidovaná forma FAD

ribitol — fosfát — fosfát — ribosa adenin

Redukovaná forma FAD

ribitol — fosfát — fosfát — ribosa adenin

Vitamin B₂ – riboflavin

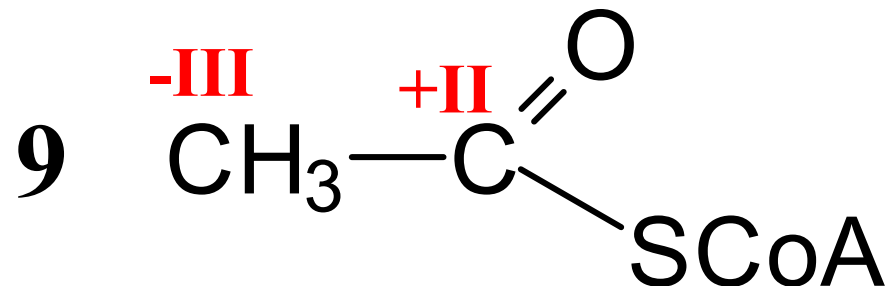
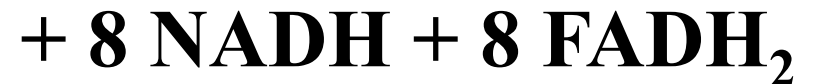
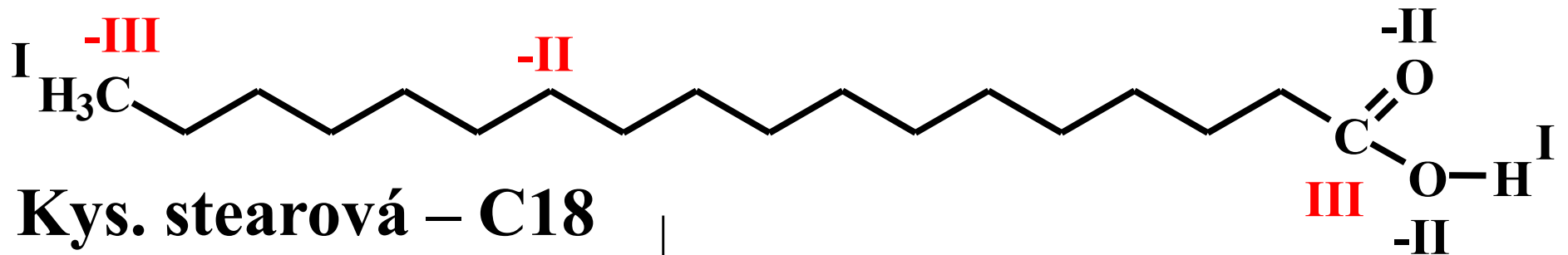
Denní potřeba: cca 2 mg

Nedostatek: poruchy sliznice

Zdroje: mléko, vejce, maso, rostliné potraviny

Příklad získání energie „spalováním“ živin

β - oxidace mastných kyselin

Při β -oxidaci je mastná kyselina postupně, v cyklu 4 reakcí, odbourávána na molekuly acetyl-CoA
(srovnejte oxid.číslo uhlíků v MK a v acetylCoA)

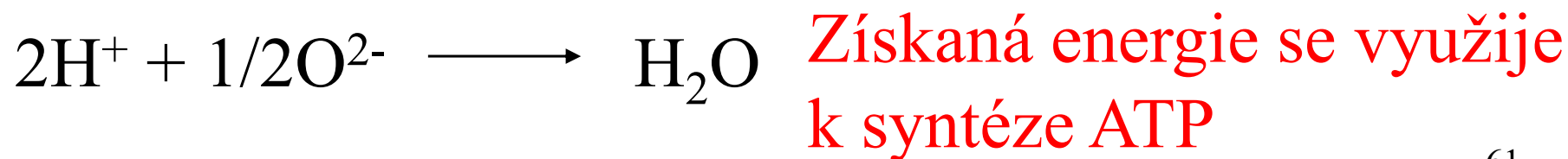
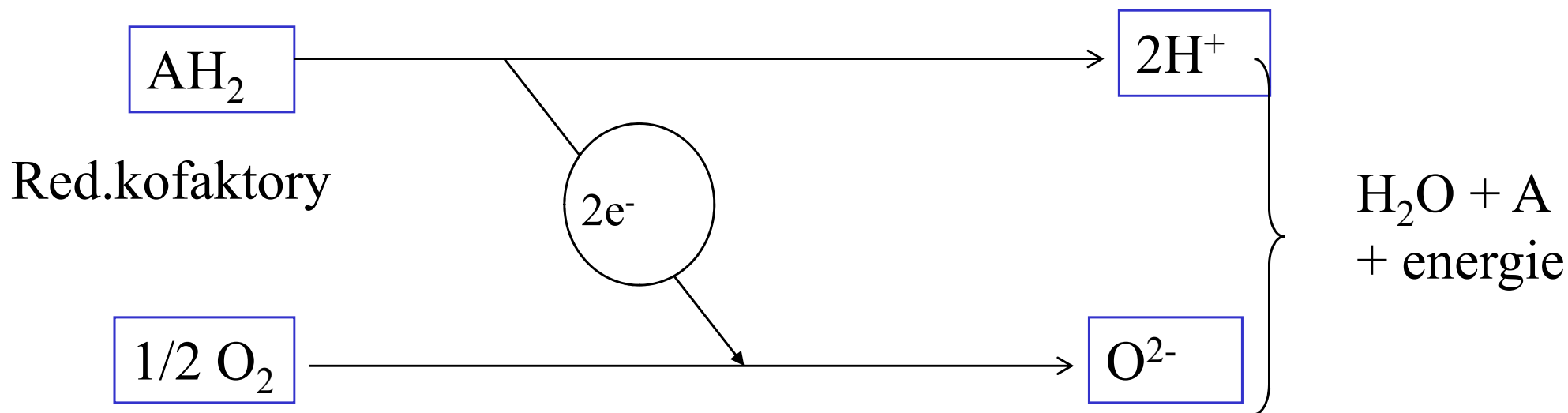
Kde je ta energie ?

Energie se získá:

- reoxidací FADH_2 a NADH v dýchacím řetězci
- acetylCoA je dále oxidován v citrátovém cyklu – získají se další redukované kofaktory (celkem 3 NADH a 1 FADH_2 na jeden acetylCoA)

Redukované kofaktory (NADH a FADH₂) jsou reoxidovány systémem enzymů a kofaktorů v dýchacím řetězci

Dýchací řetězec (vnitřní mitochondriální membrána)

Energie teoreticky uvolněná za standardních podmínek při redukci kyslíku vodíkem

$$-\Delta G^{\circ} = nF\Delta E^{\circ} = 2 \cdot F \cdot 1,24 = -238\text{ kJ/mol}$$

Oxidací 1 mol NADH lze za standardních podmínek teoreticky získat až 238 kJ

Energie potřebná na syntézu 1 mol ATP za standardních podmínek je 30,5 kJ/mol

Pokud by se odpovídající množství energie z oxidace NADH uvolnilo naráz, buňka by ji nemohla zachytit a využít. Převážná část energie by se proměnila na teplo.

Účinné využití energie je umožněno stupňovitým přenosem elektronů v dýchacím řetězci

Elektrony z atomů vodíku přecházejí v dýchacím řetězci přes několik akceptorů

enzymové komplexy seřazené podle stoupajících hodnot redox potenciálů jejich kofaktorů

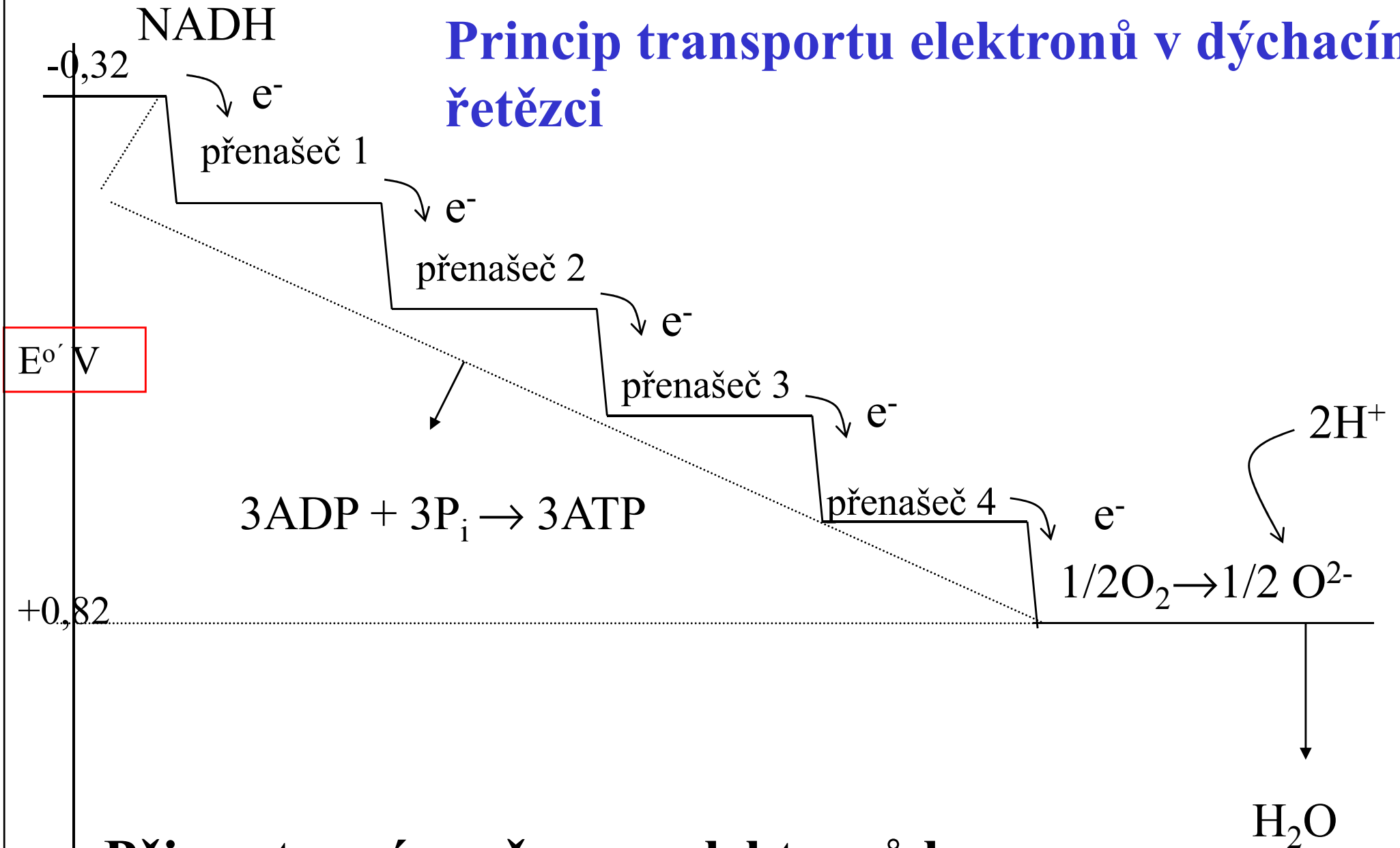
Po částech uvolňovaná energie je s vysokou účinností využita k syntéze ATP

Redoxní páry v dýchacím řetězci	$E^{\circ'}$ (V)
$\text{NAD}^+ + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{NADH} + \text{H}^+$	-0,320
$\text{FAD} + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{FADH}_2$	<i>a</i>
$\text{FMN} + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{FMNH}_2$	<i>a</i>
$2 \text{ cytochrom } b (\text{Fe}^{3+}) + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{ cytochrom } b (\text{Fe}^{2+})$	+0,030
$\text{ubichinon} + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{ubichinol}$	+0,100
$2 \text{ cytochrom } c (\text{Fe}^{3+}) + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{ cytochrom } c (\text{Fe}^{2+})$	+0,235
$2 \text{ cytochrom } a_3 (\text{Fe}^{3+}) + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{ cytochrom } a_3 (\text{Fe}^{2+})$	+0,385
$\frac{1}{2} \text{O}_2 + 2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{H}_2\text{O}$	+0,816

^aFlavoproteiny mají velmi variabilní hodnotu $E^{\circ'}$, v závislosti na bílkovinné části (0,003 – 0,091 V).

Princip transportu elektronů v dýchacím řetězci

Při postupném přenosu elektronů lze oxidací 1 mol NADH získat až 3 mol ATP

Obsah energie v čistých (100%) živinách

Živina	Energetická hodnota (kJ/g)	
	Biologická	Fyzikální
Tuky	38	38
Sacharidy	17	17
Bílkoviny*	17	24

* V kalorimetru spáleny na CO_2 , H_2O a N_2 .

V těle katabolizovány na CO_2 , H_2O a $\text{CO}(\text{NH}_2)_2$.

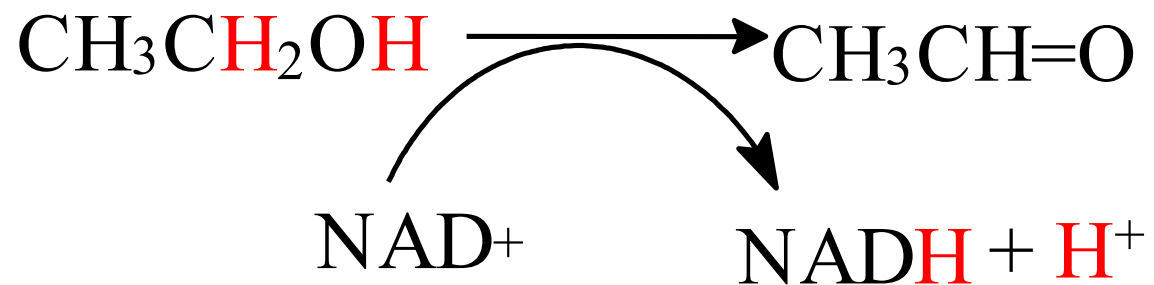
Pokuste se zodpovědět, proč v nejvyšší obsah energie je v tucích

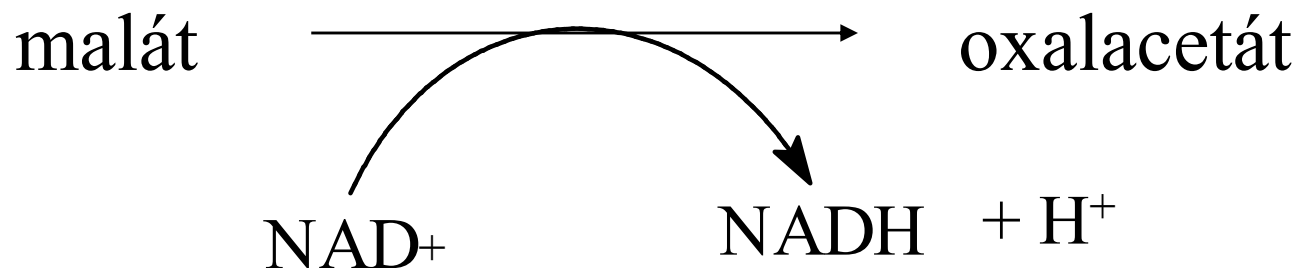
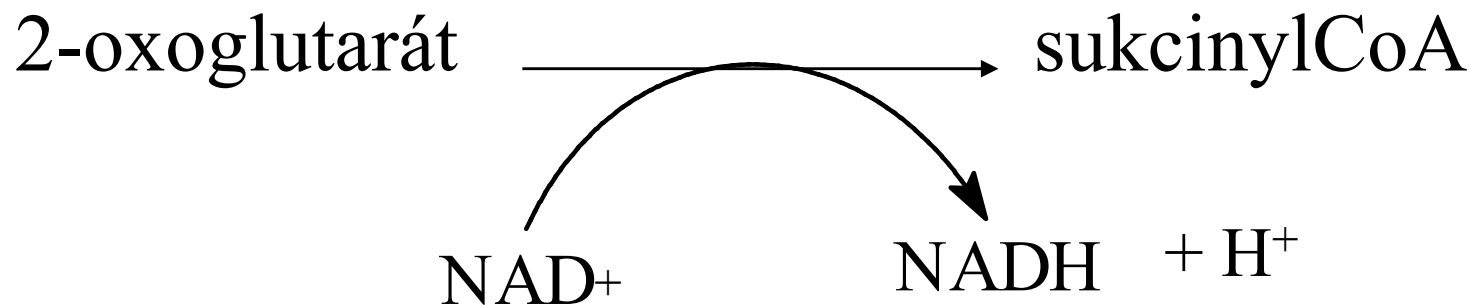
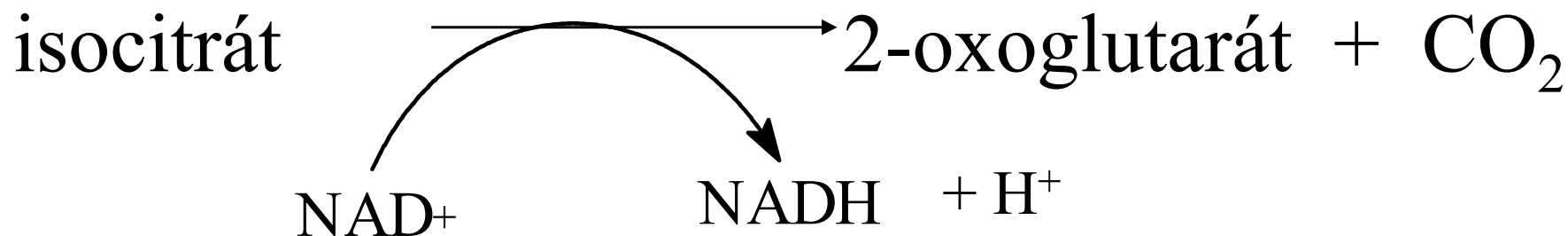
Vezměte v úvahu průměrná oxidační čísla uhlíkových atomů v živinách (snímek 47)

Příklady dalších biochemicky významných oxidoredukčních reakcí

Oxidace ethanolu na acetaldehyd

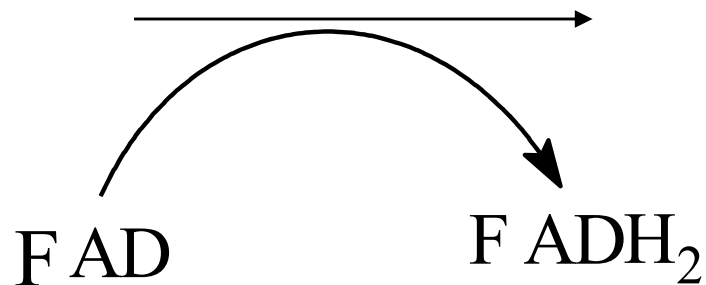
Dehydrogenační reakce v citrátovém cyklu (vznik NADH)

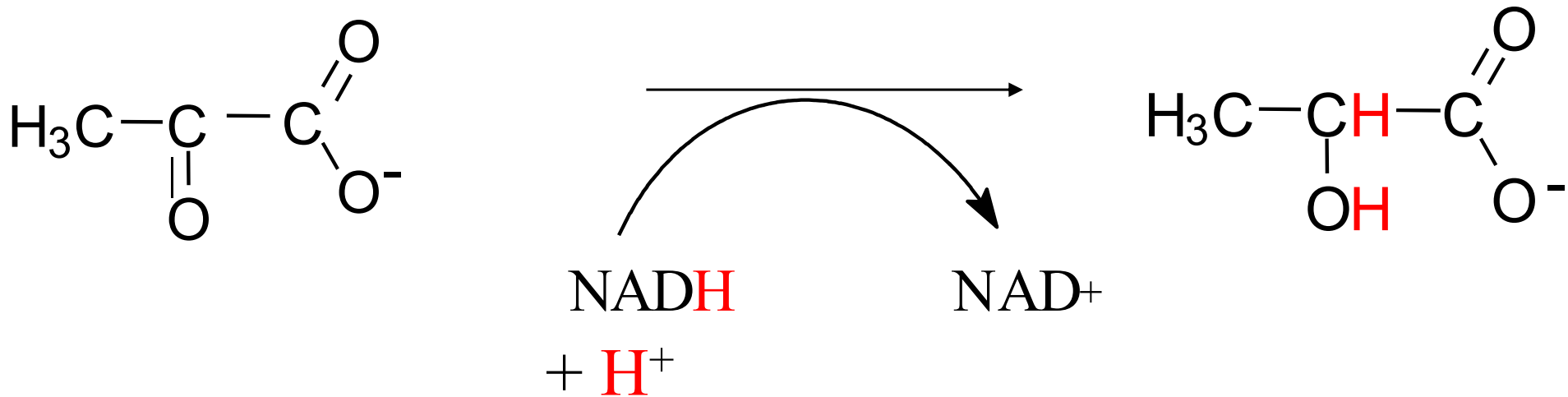
Dehydrogenační reakce v citrátovém cyklu (vznik FADH_2)

sukcinát

fumarát

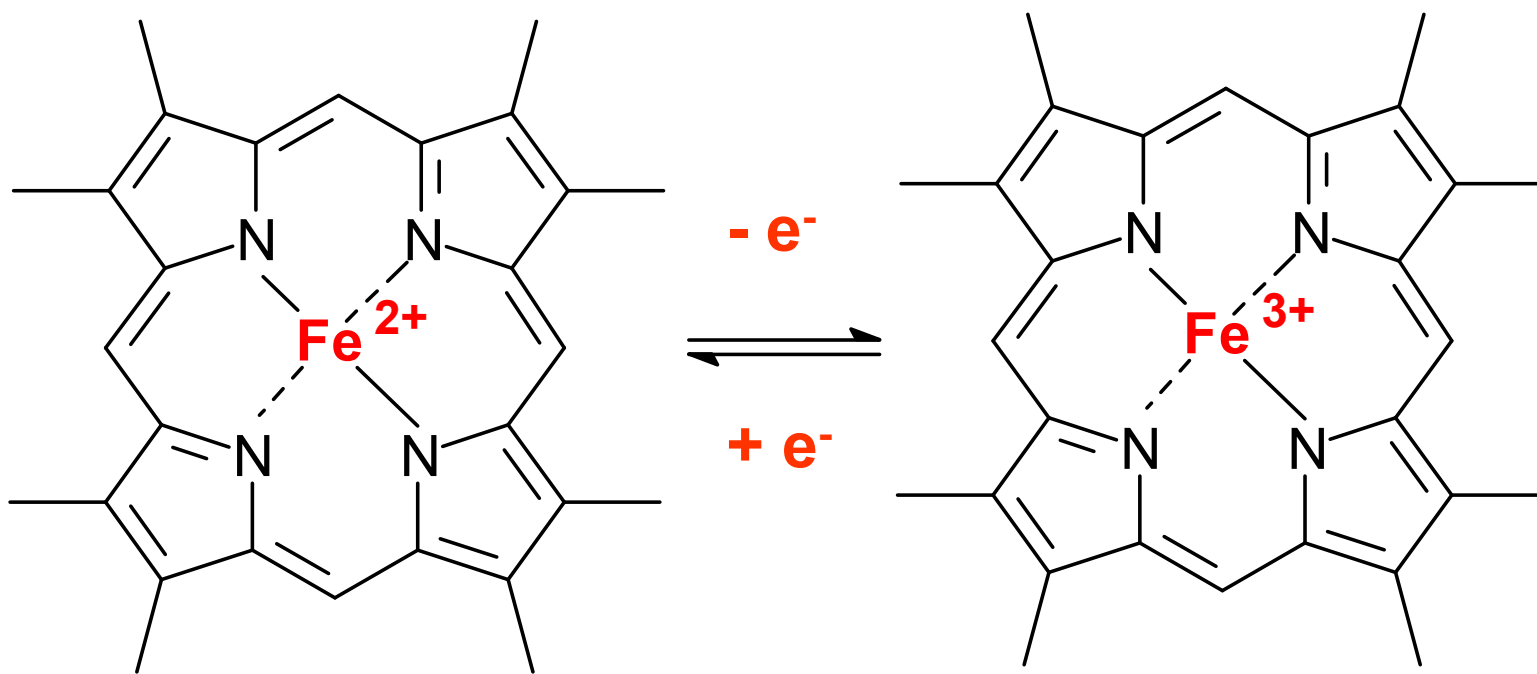
Redukce pyruvátu na laktát

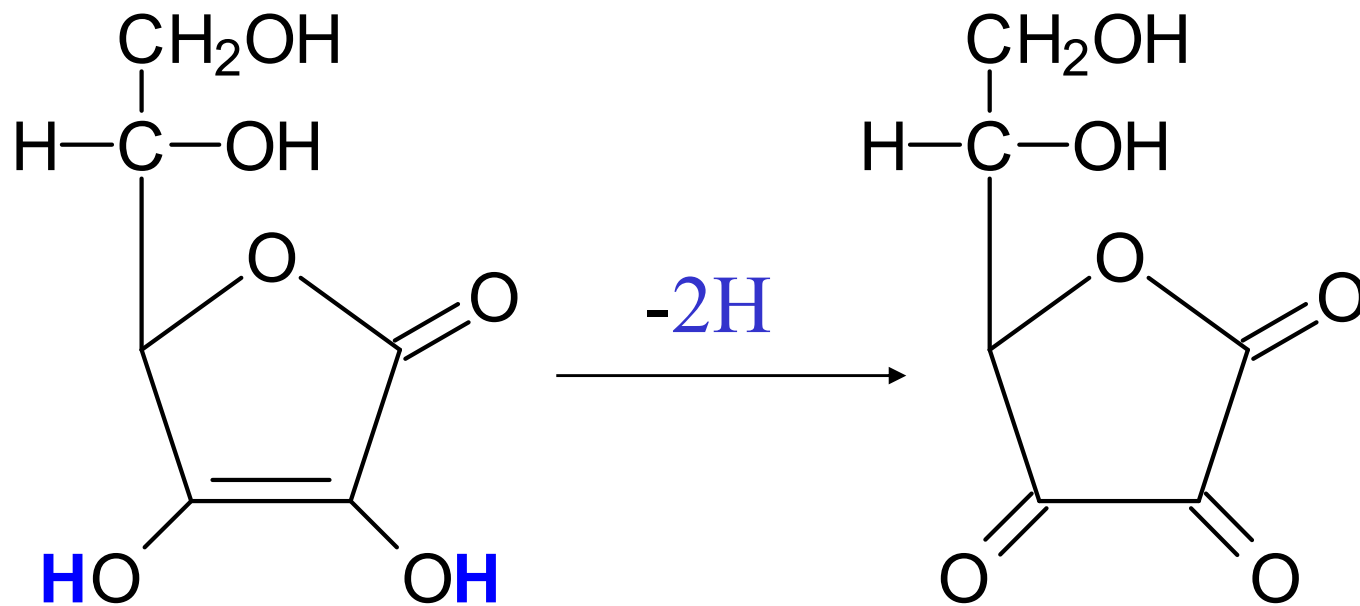
Probíhá při svalové práci na kyslíkový dluh

Přenos elektronů pomocí cytochromů (probíhá v dýchacím řetězci, nebo při hydroxylačních reakcích)

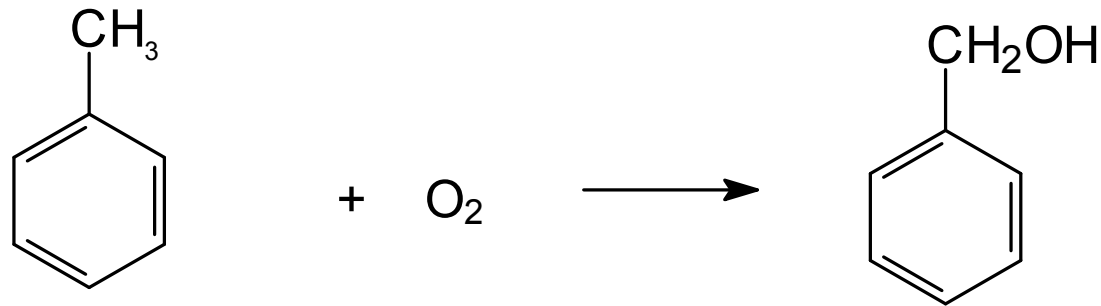

Dehydrogenace kyseliny askorbové

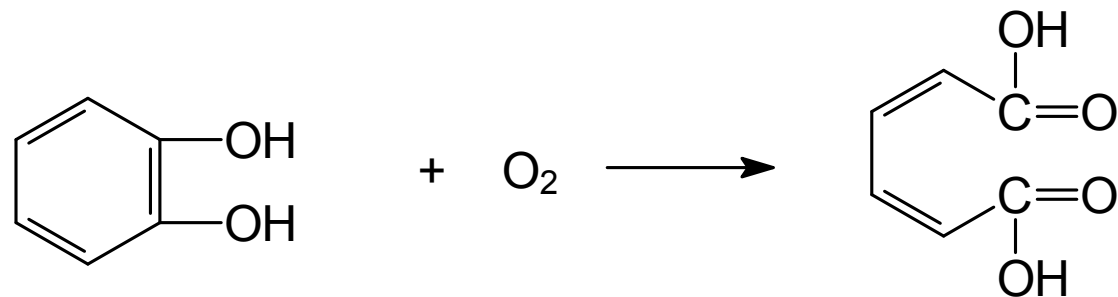

Oxygenace – přímé slučování s kyslíkem jsou méně početné

Monooxygenasy – katalyzují hydroxylaci substrátů

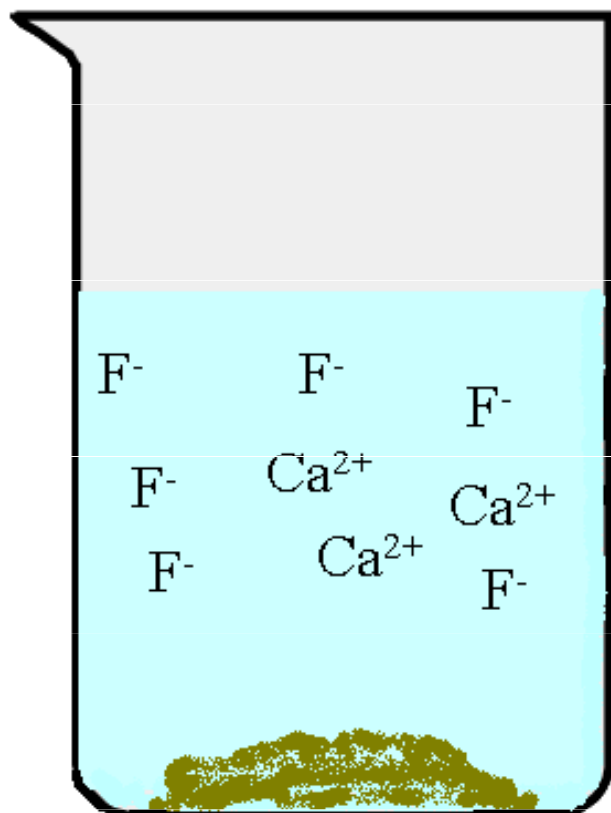
Dioxygenasy – katalyzují vestavění dvou atomů O do substrátů

**Málo rozpustné silné
elektrolyty.**

Srážecí reakce

Rozpustnost solí ve vodě

Přidáváme-li sůl do rozpouštědla, sůl se rozpouští a disociuje

Po přidání určitého množství soli, zůstává další přídavek nerozpuštěn

Roztok je solí nasycen

Rovnováha v nasyceném roztoku

Rovnovážná konstanta

$$K = \frac{[B^{m+}]^n [A^{n-}]^m}{[B_n A_m]}$$

= konst.

$$K = \frac{[Ca^{2+}][F^{-}]^2}{[CaF_2]}$$

= konst.

Součin rozpustnosti

$$K_s = [B^{m+}]^n [A^{n-}]^m$$

$$K_s = [Ca^{2+}] [F^-]^2$$

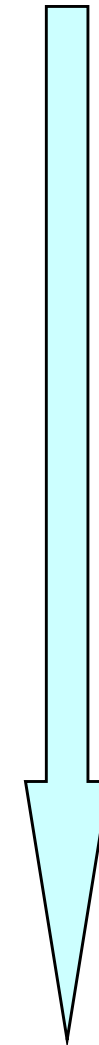
Součin rozpustnosti udává (pro danou teplotu) maximální hodnotu, jaké může dosáhnout součin koncentrací obou iontů rozpuštěné látky v roztoku.

Je-li součin koncentrace iontů vyšší, z roztoku se vylučuje sraženina

Součiny rozpustnosti vybraných sloučenin

Sůl	K_s
PbCl ₂	$1,6 \cdot 10^{-5}$
CaSO ₄	$1,2 \cdot 10^{-6}$
CaHPO ₄	$2,3 \cdot 10^{-7}$
SrSO ₄	$3,3 \cdot 10^{-7}$
CaCO ₃	$3,8 \cdot 10^{-9}$
CaC ₂ O ₄	$1,0 \cdot 10^{-9}$
BaSO ₄	$1,4 \cdot 10^{-10}$
AgCl	$1,8 \cdot 10^{-10}$
CaF ₂	$2,7 \cdot 10^{-11}$
Ca ₃ (PO ₄) ₂	$2,8 \cdot 10^{-30}$
Ca ₅ (PO ₄) ₃ OH	$5,3 \cdot 10^{-59}$
Ca ₅ (PO ₄) ₃ F	$3,1 \cdot 10^{-60}$
Fe ₂ S ₃	$1,0 \cdot 10^{-88}$

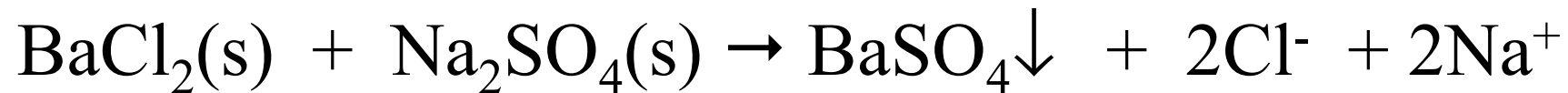
Snižování
rozpustnosti

Srážecí reakce

Chlorid barnatý a síran sodný jsou dobře rozpustné sloučeniny. Co se stane smícháme-li jejich roztoky ?

$$K_s(\text{BaSO}_4) = [\text{Ba}^{2+}] [\text{SO}_4^{2-}] = 1,1 \cdot 10^{-10}$$

Jakmile součin koncentrací

$$[\text{Ba}^{2+}] \cdot [\text{SO}_4^{2-}]$$

přesáhne hodnotu $1,4 \cdot 10^{-10}$, začne se vylučovat sraženina BaSO_4

Při jakých koncentracích BaCl_2 a Na_2SO_4 to nastane ?

$$[\text{Ba}^{2+}][\text{SO}_4^{2-}] = 1,1 \cdot 10^{-10}$$

Např. a) koncentrace obou solí v roztoku bude $1,05 \cdot 10^{-5}$ mol/l

b) koncentrace BaCl_2 v roztoku bude $1 \cdot 10^{-1}$ mol/l a konc. Na_2SO_4 bude $1,1 \cdot 10^{-9}$ mol/l

c) koncentrace BaCl_2 v roztoku bude $1,1 \cdot 10^{-9}$ mol/l a konc. Na_2SO_4 bude $1 \cdot 10^{-1}$ mol/l

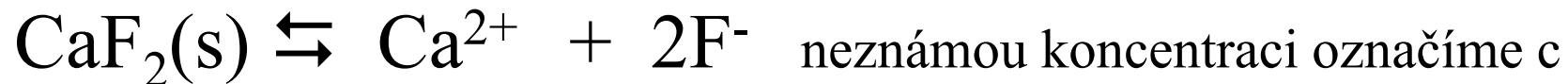
Obecně: kdykoliv součin koncentrací obou iontů překročí hodnotu $1,1 \cdot 10^{-10}$

Př.: Jaké množství CaF_2 může být maximálně rozpuštěno ve vodě ? (pro zvědavé)

$$K_s (\text{CaF}_2) = 4.0 \cdot 10^{-11}$$

$$M_r(\text{CaF}_2) = 78$$

$$K_s = [\text{Ca}^{2+}] [\text{F}^-]^2$$

$$c \qquad c \qquad 2c$$

$$4,0 \cdot 10^{-11} = c \cdot (2c)^2 = 4c^3 \quad \Rightarrow \quad c = \sqrt[3]{1 \cdot 10^{-11}}$$

$$c \approx 2,1 \cdot 10^{-4} \text{ mol/l}$$

V 1 litru roztoku může být maximálně rozpuštěno $2,1 \cdot 10^{-4}$ molu CaF_2

$$\text{tj. } 2,1 \cdot 10^{-4} \cdot 78 \text{ g} = 1,64 \cdot 10^{-2} \text{ g} = 16,4 \text{ mg } \text{CaF}_2$$

Efekt společného iontu

Součin rozpustnosti štavelanu vápenatého je $K_s = 1,0 \cdot 10^{-9}$

K nasycenému roztoku této soli přidáme ve vodě dobře rozpustný CaCl_2

Co se stane ?

Proč ?

Biologické apatity – součiny rozpustnosti in vitro

hydroxyapatit $\text{Ca}_{10}(\text{PO}_4)_6(\text{OH})_2$ $K_s = 5.34 \times 10^{-59}$

fluorapatit $\text{Ca}_{10}(\text{PO}_4)_6(\text{F})_2$ $K_s = 3.16 \times 10^{-60}$

oktakalciumfosfát $\text{Ca}_8(\text{HPO}_4)_2(\text{PO}_4)_4$ $K_s = 2.0 \times 10^{-49}$

Proč přílišné pití koka-koly
snižuje příjem vápníku?

